

**S. Zhuravlyova,**  
candidate of philological sciences,  
Berdyansk State  
Pedagogical University

**O. PETER SKARGA'S "ŻYWOT S. ALEXEGO..." INFLUENCE  
ON HAGIOGRAPHICAL POEM "ЖИТІЄ АЛЕКСІЯ ЧЕЛОВѢКА БОЖІЯ"  
BY ST. IOAN MAXIMOVICH**

The rapid Baroque age, marked by wars and religious confrontations, was in need of harmony and peace in society. The creative Ukrainian clergy saw the ways of their establishment in restoring respect to righteousness and approval of readers "ідеї божественної всеохопності та всепроникності" [8, 17]. According to D. Chizhevsky, artists pay attention to "прастарого комплексу духовних цінностей християнства" [14, 119], in particular and vital heritage. As the researcher notes, "картини мук Христових або "умученій" святих ніколи ще не посідали такої досконалості, як у цей час; композиції спокус святих та пекельних мук – так само" [13, 84].

The orthodox writers of Baroque times were familiar with the books of hagiographies, created in Catholic environment, in particular with Peter Skarga's "Żywotów świętych..." [16], which had significant influence on the development of Ukrainian literature of the Baroque age. In V. Peretz's opinion, this book has become "зразком агіографії, що задовольняла... домагання... убрати старий матеріал у нові шати, які відповідали літературно-естетичним вимогам доби" [6, 9] and was extremely popular in Poland and Ukraine both among Catholics and Orthodox [12, 380].

According to T. Puchovsky's observation, "твір Скарги становив лектуру Ростовського в часі роботи над ЖС (Життями Святих. – С. Ж.) ... Зокрема, докладне зіставлення ЖС з Життями Святих П. Скарги показує, що Тупталенко не лише зачитувався тим зібранням, але також заснував на цьому деякі житія" [4, 232]. Actually T. Puchovsky carried out a detailed textual study of Peter Skarga and St. Dymytri Tuptalo's creative callings. However, Peter Skarga's book was used for literary sample not only by St. Dimitri Tuptalo. In particular, "Żywotów świętych..." impacted the realization of creative ideas of anonymous author of the drama about Alexey, a man of God, Archbishop Lazar Baranovich in hagiographic verses from collection "Żywoty świętych..." and "Lutnia Apollinowa..." and St. Ioan Maximovitch in the book "Алфавит собранный, рифмами сложенный..."

The question of the influences on St. Ioan Maximovitch's work beginning with the second half of the 19th century gave rise to debatable statement. In his time P. Pecarsky noted that "черниговский стихотворец (Ioan Максимович. – С. Ж.)" in the book "Богородице Дѣво" "was inspired" by the collection of Dymytrii Tuptalo "Руно орошенное" [5, 150]. The author of the notes to satire "К Музе своей" by Antioch Kantemir noted that St. Ioan in the book "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." "по азбуке расположил жития святых печерских" [9, 66] although such borrowings in the work of the artist are not traced.

The problem of influence on the writer's creative work acquired new sounding in connection with the publication of the monograph "Пам'ятна книга Дмитра Туптала" by V. Soble who stated: "...віршами написані (а видані під назвою "Алфавит, сложений от Писаній") скорочені життя святих, які за працею Туптала створив Іван Максимович" [10, 111].

However, this thesis is rather controversial. You should recall the publishing history of books "The lives of the saints" by St. Dymytrii Tuptalo, because its last and the fourth part was published in 1705, "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." by St. Ioan Maximovich was issued that same year. One should not forget about the fact that it is a feedback of St. Dymytrii Tuptalo to Archbishop's work which is subjective to a certain extent, caused a further negative attitude to St. Ioan Maximovitch's artistic heritage [7]. Concerning the fact that the circumstances of the conception of the book "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." and its realization by Chernigov Archbishop is still unknown, such a statement requires a thorough analysis of the text material in both books.

We cannot exclude the fact that St. Dymytrii Tuptalo's work is a skilfully made adaptation of different biographical materials, the important place among them belongs to "Żywotów świętych..." by Peter Skarga. Therefore, we can speak about indirect influence on the "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." from Polish biographical collection when St. Ioan Maximovich's "Книг житій святих" was used by St. Dymytrii Tuptalo as a source of materials. However, we cannot exclude the possibility of direct influence of Peter Skarga's creative work about "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." because St. Ioan as a graduate of Kyiv-Mohyla Academy and highly educated person was without any doubt aware of the original Polish collection.

We found such a complexity by setting a goal to reveal the impact of hagiographical collector Peter Skarga on St. Ioan Maximovitch's work:

- 1) the book "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." by Ukrainian artist consists of more than 200 poems, most of which are agoraphone in its content, this requires separate textological studies of each poetry;

- 2) the sources of St. Ioan Maximovitch's book, like any other agoraphoa works from the Baroque age are numerous; in addition, it is sometimes difficult to establish, whether the poet used the originals of lives or their variations, in particular, in the books by Archbishop Lazar Baranovich and St. Dymytrii Tuptalo;

- 3) despite the conviction of scientists in the indisputable influence of "Żywotów świętych..." by Peter Skarga on Ukrainian Baroque hagiography, there are no textual studies, which would deal with issues of such influence on the book "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." by St. Ioan Maximovitch.

Therefore, to trace the influence of Peter Skarga's hagiography works on St. Ioan Maximovitch's poetic book, without turning to analysis of Archbishop Lazar Baranovich and St. Dymytrii Tuptalo's work, it seems to be appropriate. The significant volume of the book "Алфавит собранный, рифмами сложенный..." also caused the necessity to choose for analysis one hagiographic story – the life of Alexis the man of God, as the most popular in the entire history of all hagiographic literature. Let us use the text of the first part of the verse "Житіє Алексія Человѣка Божія" [3, 31–35 SV.] by St. Ioan Maximovitch and Saint

Alexei's version of the life, presented by Peter Skarga, involving in the process Archbishop Lazar Baranovich and St. Dymytrii Tuptalo's texts as well.

"Żywot s. Alexego..." by Peter Skarga and the verse by St. Ioan Maximovitch present all the events that took place in the Saint's life. However, if the Polish hagiographer inherits Simeon Metaphrast, that is underlined in the name life ("pisany od Symeona Metafrasta" [16, 526]), the Ukrainian author chooses the sources except Peter Scarga's lives, the text from ancient Russian life, "Анфологон" by Arseniy Greek and "Книги житій святих" by St. Dymytrii Tuptalo [1].

Beginning from the first lines of the poem "Житіє Алексія ЧеловѣкаБожія" the resemblance to the works of Peter Skarga is traced. We mean the characteristics of Evfimian, the father of Saint Alexei. Compare: "senator wielki, który miał trzy tysiące sług, pasy złote, y iedwabne szaty noszących" [16, 526] by Petro Scarga and Слуг имѣ три тысящи во дворѣ служащих, / Пояси злати, з шолку одежди носящих" [3, 31] by St. Ioan Maximovitch. The same line to be read in the "Book of lives of the saints" by St. Dymytrii Tuptalo, "ему же бяху три тысящи слуг, златыя поясы, и свѣтлыя шелковыя одежды носящих" [11, 129].

The bride of Alexei entered by St. Ioan Maximovitch with the words "отроковицу, / Царска рода обрѣтше прекрасну дѣвицу" [3, 31 зв.], that is in common with the work of Petro Scarga ("zmowili za niego panienkę krolewskiego rodu..." [16, 526]). A certain role model is seen in the reaction of the mother of Alexei on the disappearance of her son: "Nie wstanę zład, aż się dowiem, co się z najmilszym synem moim dzieje" [16, 526] by Petro Scarga and "– Не изыйду отсюда, ни от земли сея / Востану, – рече, – даже не увѣм моя / Выны скорби; что наю сыну сотворися?" [3, 32] by St. Ioan Maximovitch.

The servants bullying Alexey on his return to the parental home St. Ioan Maximovitch passes by the paraphrase from Petro Scarga's text, "Bo czasem go policzkowali, czasem mu włosy targali, podczas plugastwa na jego głowę wylewali" [16, 526–527] embodied by Ukrainian poet in lines "Терзающе за власы, ови за ушаху, / Иныи ругахуся, біюще по выи, / Иныи возливаху на главу помьи" [3, 32 зв.]. We also read a similar description in St. Dymytrii Tuptalo's work, "Овы бо за ушаху, овыи за власы терзаху, иныи в выю ударяху, иныи же помьи на главу его возливаху, а иныи инако ему ругахуся..." [11, 131].

Let us also note the resemblance of the analyzed works on the formal level. In particular, St. Ioan Maximovitch defining time coordinates of the depicted events imitates the Polish hagiographer: art time for both versions of the lives is deprived of specificity. After Petro Scarga St. Ioan does not specify, when the events occurred in life. So, in Petro Scarga's work we read, "Był w Rzymie mąż pobożny imieniem Eufemianus..." [16, 526]. St. Ioan Maximovitch writes, "Єгда Рим благочеснѣ древле царствоваше, / В то время Євфиміан муж в нем пребываше" [3, 31]. It is interesting that these temporary uncertainty is also traceable in the poem "O świętym Alexim człowieku Bozym" from the collection "Żywoty świętych..." by Archbishop Lazar Baranovich, "Euphemianus był senator w Rzymie..." [15, 346]. But the "Book of lives of the saints" by St. Dymytrii Tuptalo unambiguously says that Ufimian lived during the reign of the kings Onorij and Arcadij [11, 129].

So, in St. Ioan Maximovitch's verse verbatim quotations from "Żywot s. Alexego..."

by Petro Scarga are virtually absent. Here are some faster reworked pieces of Polish text, which can be explained by affiliation of the analyzed works to different kinds of literature, and verification features. Also remember about the possibility of the creative process by St. Ioan editions of life, created by his contemporaries – Archbishop Lazar Baranovich and St. Dimitrii Tuptalo. Matching results of hagiographical poem “Житіє Алексія Человѣка Божія” by St. Ioan Maximovitch with the editors in the life of the Saint Alexei from the book “Żywotów świętych...” by Petro Scarga do not allow to speak about the dominant influence of the Polish hagiographer on the creation of the Ukrainian writer. However, as noted by Archbishop Ihor Isichenko relatively books of “The lives of the saints” by St. Dymytrii Tuptalo, “a relatively small share of direct transfers from Scarga does not exhaust channels of influence of the Polish Jesuit on St. Demetrius” [2, 30]. This assertion, in our opinion, also concerns the book “Алфавит собранный, рифмами сложенный...” by St. Ioan Maximovitch, which direct acquaintance with the Polish work is beyond doubt. Detailed textual mapping needs all hagiographic verses by St. Ioan Maximovitch that will determine not only the level of influence of the Polish text, but also outline the shape of this influence – the creative assimilation of the original “Żywotów świętych...” by Petro Scarga or its Baroque treatments performed by Archbishop Lazar Baranovich and St. Dimitrii Tuptalo.

#### Література

1. Журавльова С. Житіє Олексія, чоловіка Божого, у віршовій обробці архієпископа Іоана Максимовича (до проблеми впливів на творчість митця) / С. Журавльова // Слово і час. – 2008. – № 2. – С. 62–69.
2. Ісиченко Ігор, архієпископ. О. Петро Скарґа і християнський Схід : український вимір / І. Ісиченко, архієпископ // Слово і час. – 2012. – № 9. – С. 29–35.
3. Максимович І. Алфавит собранный, рифмами сложенный от Святых Писаній, из древних реченій на пользу всѣм чтущим в правой вѣрѣ сущим. Прежде от языка римска, а нынѣ слогом словенска, прочіих напечатася, во спасете собрася. Благословенієм... Іоанна Максимовича, архієпископа Чернѣговскаго / І. Максимович. – Чернігів : Друкарня Свято-Троїцького монастиря, 1705. – 10, 140, 1 арк.
4. Пачовський Т. “Книга житій святих” Дмитра Тупталенка-Ростовського / Т. Пачовський // Дмитро Туптало у світі українського бароко : [зб. наук. праць / за ред. Б. С. Криси]. – Львів : Артос-Апріорі, 2007. – С. 221–265.
5. Пекарский П. П. Наука и литература в России при Петре Великом : [в 2-х т.] / П. П. Пекарский. – СПб. : Типография товарищества “Общественная польза”, 1862. – Т. II : описание славянорусских книг и типографий 1698–1725 годов. – 694 с.
6. Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков / В. Н. Перетц ; [отв. ред. Д. С. Лихачев]. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1962. – 252 с.
7. Письма к Преосвященному митрополиту Рязанскому Стефану Яворскому от Преосвященного Димитрия Ростовского // Маяк. – 1842. – Т. 2. – Кн. 4. – С. 114–120.
8. Савченко І. До питання про джерела “Четьїв-Міней” Дмитрія Ростовського (Туптала) / І. Савченко // Сучасний погляд на літературу : [зб. наук. пр. / редкол. : П. П. Хропко (відп. ред.) та ін.]. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2001. – Вип. 6. – С. 8–21.
9. Сатиры и другие стихотворческие сочинения князя Антиоха Кантемира, с историческими примечаниями и с кратким описанием его жизни. – СПб. : При Императорской Академии наук, 1762. – 176 с.
10. Соболев В. Пам'ятна книга Дмитра Туптала / В. Соболев. – Варшава : Uniwersytetu Warszawskiego, 2004. – 217 с.

11. Туптало Д. Книга житій святих в славу святиа животворящія Троицы Бога хвалимаго в святих своих. На три мѣсяцы третии : март, априль, май... / Д. Туптало. – К. : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1700. – 1+676 арк.
12. Чиварди А. Влияние *Żywotów świętych* на Четы-Минеи : краткий обзор вопроса в научной литературе (1849–1994 гг.) / А. Чиварди // *Герменевтика древнерусской литературы* / [отв. ред. М. Ю. Люстров]. – М. : Языки славянской культуры ; Прогресс-традиция, 2004. – С. 380–392.
13. Чижевський Д. Поза межами краси (до естетики барокової літератури) / Д. Чижевський // *Філософські твори* : [у 4-х т. / під заг. ред. В. С. Лісового]. – К. : Смолоскип, 2005. – Т. 2 : між інтелектом і культурою : дослідження з історії української філософії. – С. 78–96.
14. Чижевський Д. XVII ст. в духовній історії України / Д. Чижевський // *Філософські твори* : [у 4-х т. / під заг. ред. В. С. Лісового]. – К. : Смолоскип, 2005. – Т. 2 : між інтелектом і культурою : дослідження з історії української філософії. – С. 113–125.
15. Baranowicz Ł. *Żywoty świętych ten Apollo pieie, jak ci działali, niech tak każdy dzieie. Na błogosławiącą rękę, jako na takt jaki patrzac, jaśnie przewielebnego w Bogu jego mosci oysa Łazarza Baranowicza...* / Ł. Baranowicz. – К. : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1670. – 8, 404, 14 s.
16. Skarga P. *Żywotów świętych... Starego y Nowego Zakonu, na Každy dzień przez cały rok, wybranych z poważnych pisarzow y doktorów koscielnych, do ktorych przydane są nictore duchowne obroki y nauki przeciw kacerstwóm dzisiajym...* / P. Skarga. – Wilne, 1747–1748. – 1009 s.